

BIEGLI PRYWATNI W POLSCE

Mł. insp. mgr Włodzimierz Kędzierski,

kierownik Zakładu Kryminalistyki ISK
Wyższa Szkoła Policji, Szczytno
ul. Świerczewskiego 111
12-101 Szczytno
Telefonas (89 62) 1 52 85

Pateikta 2000 m. rugsėjo 6 d.

Parengta spausdinti 2000 m. lapkričio 7 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto mokslo prorektorius doc. dr. E. Kurapka ir šio Universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros vedėjas doc. dr. H. Malevski

Streszczenie

W referacie (artykule) przedstawiono pojęcie i podział biegłych sądowych na zawodowych i prywatnych. Omówiono prawnokarną problematykę powołania biegłego i zakres jego współpracy z organem procesowym. Przedstawiono prawa i obowiązki biegłego. Szerzej omówiono problematykę biegłych z list sądów okręgowych opierając się na przepisie regulującym sytuację tej kategorii biegłych – Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych. Zawarto zestawienie specjalności biegłych sądowych z list kilku sądów okręgowych oraz liczby figurujących na nich biegłych. Przedstawiono wnioski wypływające z analizy tych list. Następnie przedstawiono oferty kilku firm prywatnych wykonujących badania na użytek toczących się postępowań karnych. Omówiono problem biegłych „ad hoc”. Wskazano piśmiennictwo i przepisy regulujące problem biegłych sądowych.

1. **Polskie prawo procesowe** nakłada na organa ścigania i wymiaru sprawiedliwości obowiązek dążenia do prawdy (art. 2 § 4 kpk) z uwzględnieniem wszystkich okoliczności (przemawiających na korzyść, jak i niekorzyść oskarżonego – art. 4 kpk). Organy procesowe kształtują swoje przekonanie w oparciu o wszystkie przeprowadzone w danej sprawie dowody, oceniane swobodnie, ale z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego (art. 7 kpk). Rzetelne poznanie prawdy wymaga korzystania przez organ procesowy z pomocy osób posiadających wiadomości specjalne z zakresu określonej gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, zawodu, a także innych umiejętności (np. hobby). Pomocy tej może udzielić organowi procesowemu biegły – będący osobą posiadającą wiadomości specjalne z określonej dziedziny. Opinia biegłego wzbogaca wiedzę organu procesowego o dochodzonych faktach i umożliwia lepsze poznanie rzeczywistości.

Korzystanie z wiedzy specjalistycznej biegłych stało się obecnie – w dobie wysoko posuniętej specjalizacji wszelkich dziedzin działalności ludzkiej – w nowoczesnym procesie karnym i cywilnym powszechne. Systematycznie wzrasta rola dowodów rzeczowych i wydawanych na podstawie ich badań opinii. Rośnie rola i znaczenia biegłego, szczególnie w sytuacjach gdy współczesny przestępca wykorzystuje dla osiągnięcia swoich celów najnowsze, aktualne zdobycze nauki i techniki.

2. **Biegłym** (inaczej ekspertem sądowym, rzeczoznawcą, opiniodawcą) jest osoba powołana przez organ procesowy do zbadania i wyjaśnienia w swojej opinii istotnych dla rozstrzygnięcia danej sprawy okoliczności, których poznanie wymaga wiadomości specjalnych. Biegłym jest zawsze osoba fizyczna. Nawet gdy opinia wydawana jest przez

instytucję naukową lub specjalistyczną to bezpośrednim wykonawcą badań i opiniującym jest określony specjalista. Odpowiada on za stronę merytoryczną opinii, natomiast fakt wykonania badań i wydania opinii w danej instytucji naukowej lub specjalistycznej potwierdza swoim podpisem jej kierownik.

Termin „biegły” obejmuje współcześnie swoim zakresem następujące kategorie:

- biegłych zawodowych (ekspertów) – zatrudnionych na etatach w instytucjach specjalistycznych takich, jak laboratoria kryminalistyczne Policji (Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Głównej Policji, laboratoria kryminalistyczne komend wojewódzkich policji) oraz Instytut Ekspertyz Sądowych im. Prof. Jana Sehna (placówka Ministerstwa Sprawiedliwości), laboratorium Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej i in.,
- pracowników instytucji naukowych wykonujących badania na zlecenie organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości,
- biegłych sądowych zarejestrowanych przy sądach okręgowych,
- biegłych zatrudnianych przez specjalistyczne firmy prywatne (na umowy – zlecenia),
- biegłych „*ad hoc*”.

Trzy ostatnie kategorie biegłych można potraktować jako tzw. biegłych prywatnych. Zasady prawno–organizacyjne ich działania zostaną przedstawione w dalszej części referatu.

3. Prawnokarna problematyka powołania biegłego uregulowana jest w rozdziale 22 kpk zatytułowanym „Biegli, tłumacze, specjaliści”. W sytuacji gdy „stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych” organ procesowy zasięga opinii biegłego albo biegłych. W celu wydania opinii można zwrócić się do instytucji naukowej lub specjalistycznej oraz każdej osoby posiadającej odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie. W obowiązujących przepisach procedury karnej zmieniono (w stosunku do kpk z 1969 r.) kolejność podmiotów wydających opinie wysuwając na plan pierwszy stałych biegłych sądowych. Organ procesowy nie jest jednak zobowiązany do zachowania „kodeksowej” kolejności powoływania biegłych (biegły=>instytucja naukowa lub specjalistyczna=>biegły „*ad hoc*”). Na wybór organu procesowego wpływ mogą mieć następujące czynniki: brak biegłego określonej specjalności na liście sądu okręgowego, niemożliwość wydania opinii w określonym terminami procesowymi czasie, okoliczności wykluczające udział danego biegłego w konkretnej sprawie, potrzeba uzyskania opinii w sprawie, w której wydano poprzednio sprzeczne opinie itp.

Organ procesowy powołuje biegłego wydając postanowienie, w którym wskazuje dane biegłego (imię, nazwisko i specjalność) lub nazwę instytucji oraz specjalności i kwalifikacje osób, które powinny wziąć udział w wydaniu opinii, przedmiot i zakres ekspertyzy oraz termin dostarczenia opinii.

Organ procesowy zarządzający przeprowadzenie ekspertyzy może, w miarę potrzeby, udostępnić biegłemu akta postępowania oraz być obecny przy wykonywaniu niektórych lub wszystkich badań. Również organ procesowy decyduje o formie złożenia opinii – ustnie lub na piśmie (forma dominująca). Opinie ustne składane są najczęściej na rozprawach lub w trakcie prowadzonych kryminalistycznych czynności dowodowych.

Przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego wymaga współpracy prowadzącego postępowanie – prawnika z biegłym. Kierownicza rola organu procesowego wyraża się w tym, że to on wyznacza osobę biegłego, zmienia lub wyłącza, wskazuje przedmiot i zakres ekspertyzy, dostarcza materiał do badania, przyjmuje i ocenia opinię, żąda jej uzupełnienia lub wyjaśnienia i powołuje innego biegłego. Współpraca – merytoryczna i organizacyjna – organu procesowego z biegłym ma miejsce w trzech przedziałach czasowych: przed powołaniem biegłego, w trakcie wykonywania ekspertyzy oraz po wydaniu opinii. W pierwszym okresie dotyczyć może przede wszystkim określenia przedmiotu i zakresu ekspertyzy, doboru materiału porównawczego, uzgodnienia terminu wydania opinii. Drugi okres obejmuje utwierdzenie się co do kompletności materiałów i ewentualne ich uzupełnienie, możliwości przeprowadzenia badań w określonym zakresie i terminie, umożliwienie wglądu do akt postępowania (w wymiarze niezbędnym do wydania opinii). W

tym okresie organ procesowy może też zmienić zakres ekspertyzy (np. w wyniku sugestii biegłego, na podstawie wyników badań cząstkowych). W trzecim okresie organ procesowy zapoznaje się z otrzymaną opinią, ocenia jej jasność i kompletność. W miarę potrzeby zleca jej uzupełnienie lub przesłuchuje biegłego wyjaśniając wątpliwości.

4. Obowiązki i prawa biegłego. Do najważniejszych obowiązków biegłego powołanego do wydania opinii należy:

- obowiązek podjęcia się funkcji biegłego (wyjątkowo możliwość zwolnienia z tego obowiązku, po przedstawieniu usprawiedliwienia organowi procesowemu),
 - obowiązek stawiennictwa na wezwanie organu procesowego,
 - obowiązek złożenia przyrzeczenia (stały biegły powołuje się na przyrzeczenie złożone przy ustanawianiu go biegłym),
 - obowiązek bezstronności (wynika z treści przyrzeczenia),
 - obowiązek zachowania tajemnicy,
 - obowiązek osobistego przeprowadzenia badań,
 - obowiązek sumiennego wykonania badań,
 - obowiązek złożenia opinii pisemnej lub ustnej.
- Biegli ponoszą odpowiedzialność karną w wypadku wydania fałszywej opinii mającej służyć za dowód w postępowaniu karnym, cywilnym lub innym – z art. 233 kodeksu karnego. Najważniejsze prawa biegłego:
- prawo do zadawania pytań osobom przesłuchiwanym (tylko co do okoliczności, których poznanie pozwoli wydać opinię),
 - prawo do obecności przy czynnościach dowodowych (np. przy przesłuchaniu stron procesowych i świadków),
 - prawo do otrzymania materiałów dowodowych i do wglądu w akta sprawy – organ procesowy ma obowiązek dostarczyć biegłemu materiał dowodowy niezbędny do przeprowadzenia badań i wydania opinii. Biegły może sugerować organowi procesowemu np. sposób pobrania i ilość próbek pisma ręcznego osoby, ale pobrania dokona organ procesowy,
 - prawo do zmiany wydanej opinii – na skutek rozwoju nauki lub po uwzględnieniu nowych przesłanek biegły może zmienić swoje stanowisko, oczywiście rzeczowo uzasadniając zmianę,
 - prawo do inicjatywy w poszukiwaniu dowodów – biegły prowadzący określone badania może wnioskować do organu procesowego o przeprowadzenie określonych czynności procesowych (np. przeszukania w celu odnalezienia narzędzia) lub zmianę zakresu ekspertyzy,
 - prawo (i obowiązek) zawiadomienia o okolicznościach sprzyjających popełnianiu przestępstw a stwierdzonych podczas badań (np. wadliwa konstrukcja zamka, łatwe do podrobienia zabezpieczenie dokumentu),
 - prawo do odmowy udzielenia opinii – w wypadku gdy materiały do jej wydania są niewystarczające, materiał był źle pod względem technicznym zabezpieczony, rozwój danej dziedziny wiedzy specjalistycznej nie pozwala udzielić wystarczająco pewnej odpowiedzi itp.,
 - prawo do wzmożonej ochrony prawnej (z art. 245 kk) oraz do zastrzeżenia danych dotyczących adresu zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu (art. 191 § 3 w zw. z art. 197 § 3),
 - prawo do wynagrodzenia za opinię, do otrzymania zaliczki, do podwyższenia stawek wynagrodzenia.

5. Biegli z list sądów okręgowych. Sytuacja tej kategorii biegłych (zwanych też stałymi biegłymi) uregulowana jest przepisami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych. Biegli sądowi są ustanawiani przez prezesa sądu okręgowego (do 31 grudnia 1998 r. – wojewódzkiego) na okres pięciu lat. Lista biegłych ustanowionych przy danym sądzie okręgowym jest publikowana na początku roku kalendarzowego. Lista ta jest dostępna dla stron postępowania, uczestników postępowania i organów prowadzących postępowania

przygotowawcze. Przekazywana jest również do sądów rejonowych (w danym okręgu) i Ministerstwa Sprawiedliwości. Prezes ustanawia biegłych dla określonych gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także innych umiejętności (zawodu, hobby) na prośbę osób zainteresowanych lub też wskazanych przez określone stowarzyszenia, organizacje zawodowe, przedsiębiorstwa państwowe, instytucje, szkoły wyższe oraz urzędy państwowe. Osoba występująca o ustanowienie biegłym musi spełniać następujące warunki:

- posiadać polskie obywatelstwo i korzystać z pełni praw cywilnych i obywatelskich,
- mieć ukończone 25 lat życia,
- posiadać teoretyczne i praktyczne wiadomości specjalne w danej gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także innej umiejętności, dla której ma być ustanowiona,
- dawać rękojmię należytego wykonywania obowiązków biegłego.

Osoba wskazana do pełnienia obowiązków biegłego przez swego pracodawcę wyraża zgodę na ustanowienie jej biegłym. W przypadku gdy procedurę ustanowienia biegłym inicjuje osoba tym zainteresowana (poprzez złożenie podania do prezesa sądu okręgowego) wymagana jest zgoda i opinia pracodawcy. Posiadanie przez kandydata na biegłego wiadomości specjalnych powinno zostać wykazane dokumentami stwierdzającymi kwalifikacje naukowe i umiejętności praktyczne w danej gałęzi (do której ma być ustanowiony). Dokumentami takimi są: dyplomy ukończenia studiów, świadectwa odbycia kursów i szkoleń, uprawnienia mistrzowskie itp. Problemu z wpisem na listę biegłych sądowych nie mają osoby wykazujące posiadanie wiadomości specjalnych świadectwem nadania policyjnych uprawnień eksperckich. Posiadanie policyjnych uprawnień eksperckich jest gwarancją solidnego i rzetelnego przygotowania do pełnienia roli biegłego. Czynnici eksperci policyjni ubiegający się o wpis na listę biegłych sądowych muszą uzyskać zgodę swoich przełożonych na dodatkowe zajęcie zarobkowe.

Biegły sądowy przed objęciem swojej funkcji składa przed prezesem sądu okręgowego ślubowanie według następującej roty: **„Świadomy znaczenia moich słów i odpowiedzialności przed prawem przyrzekam uroczyście, że powierzone mi obowiązki biegłego sądowego wykonywać będę z całą sumiennością i bezstronnością”**.

Prezes sądu zwalnia z funkcji biegłego na jego prośbę oraz w wypadku gdy biegły utracił warunki do pełnienia tej funkcji lub w momencie ustanowienia warunkom tym nie odpowiadał i nadal nie odpowiada. Biegły może być zwolniony z funkcji z ważnych powodów, a w szczególności gdy nienależycie wykonuje swoje czynności.

Kadencja biegłego sądowego trwa pięć lat. Po upływie tego okresu prezes sądu z własnej inicjatywy (potrzeba utrzymania biegłego danej specjalności) lub na wniosek zainteresowanego przedłuża wpis o kolejne pięć lat.

Prezes sądu prowadzi listę biegłych sądowych według poszczególnych gałęzi nauki, techniki, sztuki, rzemiosła, a także innych umiejętności oraz kartotekę z danymi poszczególnych biegłych. Listy biegłych są dostępne dla zainteresowanych w sekretariacie sądu.

Skreślenie z listy biegłych sądowych następuje z chwilą zwolnienia z funkcji, w razie śmierci oraz w związku z upływem okresu ustanowienia biegłym (gdy go nie przedłużono).

Biegły za wykonanie swoich czynności otrzymuje wynagrodzenie w wysokości określonej w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym.

W tabeli przedstawiono specjalności biegłych oraz liczby specjalistów z danej dziedziny z list sądów okręgowych

Tabela 1. **SPECJALNOŚCI (niemedyczne) BIEGŁYCH** ustanowionych przy Sądach Okręgowych w:

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
1.	Amunicja	4	–	–	–	–	–	–	4
2.	Antropologia	1	–	–	–	–	–	–	1

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
3.	Antyki	–	1	–	–	–	–	–	1
4.	Aparatura elektroakustyczna	2	–	2	–	–	–	–	4
5.	Architektura	6	4	–	–	–	–	–	10
6.	Autentyczność dokumentów legalizacyjnych pojazdów	1	–	–	–	–	–	–	1
7.	Badania fonoskopijne	3	–	–	–	–	–	–	3
8.	Badania mechanoskopijne	11	1	5	2	2	1	1	23
9.	Badania rejestracji magnetowidowej i zapisu na nośniku magnetycznym	1	–	–	–	–	–	–	1
10.	Balistyka	–	1	–	–	–	–	–	1
11.	Bankowość	3	–	–	–	–	–	–	3
12.	Bezpieczeństwo i higiena pracy	8	9	7	5	3	4	–	36
13.	Bibliotekarstwo	–	–	2	–	–	–	–	2
14.	Biura maklerskie i fundusze powiernicze	2	–	–	–	–	–	–	2
15.	Broń	–	1	3	3	1	–	–	8
16.	Budownictwo	82	38	78	25	45	18	8	294
17.	Budownictwo okrętowe	–	2	–	–	–	–	–	2
18.	Budownictwo wodne	–	2	–	–	–	–	–	2
19.	Centralne ogrzewanie	–	4	–	–	–	–	–	4
20.	Chemia	1	2	1	–	5	2	–	11
21.	Ciepłownictwo	–	1	–	–	–	–	–	1
22.	Czynsze mieszkaniowe	1	2	1	–	–	–	–	4
23.	Dokumentacja i informacja naukowa	1	–	–	–	–	–	–	1
24.	Drobnarstwo	1	–	–	–	–	–	–	1
25.	Dźwigi i przenośniki	–	3	–	–	–	–	–	3
26.	Ekonomika i finanse	–	1	–	–	–	–	–	1
27.	Elektroenergetyka	7	2	–	–	4	–	–	13
28.	Elektroniczny sprzęt powszechnego użytku	2	–	–	–	–	–	–	2
29.	Elektronika	6	2	1	–	2	–	–	11
30.	Elektrotechnika	4	–	–	1	8	–	–	13
31.	Ergonomia	–	1	–	–	–	–	–	1
32.	Farmacja	1	–	–	–	–	–	–	1
33.	Farmakoekonomika i ekonomia ochrony zdrowia	1	–	–	–	–	–	–	1

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
34.	Filatelistyka	2	–	1	–	–	–	–	3
35.	Fizykochemia	1	1	2	1	–	–	–	5
36.	Fotografia	3	1	1	1	1	1	–	8
37.	Futrzarstwo i kuśnierstwo	4	2	3	–	2	–	–	11
38.	Galanteria i odzież skórzana	2	4	–	–	3	–	–	9
39.	Galwanotechnika i galwanoplastyka	2	–	–	–	–	–	–	2
40.	Garbarstwo	3	1	–	–	1	–	–	5
41.	Geodezja i kartografia	23	7	11	8	12	9	3	73
42.	Gemmologia, złotnictwo, jubilerstwo, wycena biżuterii	8	1	1	2	2	–	1	15
43.	Gospodarka materiałowa (wtórne surowce)	1	–	–	–	–	–	–	1
44.	Gospodarka mieszkaniowa	3	–	3	–	–	–	–	6
45.	Gospodarka morska	–	1	–	–	–	–	–	1
46.	Gospodarka przestrzenna	–	1	1	–	–	–	–	2
47.	Gospodarka remontowa	–	1	–	–	–	–	–	1
48.	Grafika	2	–	–	–	–	–	–	2
49.	Grzyby uprawne (mikologia)	–	–	1	–	–	–	–	1
50.	Grawerstwo	2	–	–	–	–	–	–	2
51.	Handel i marketing	–	–	1	–	–	–	–	1
52.	Hydrogeologia	–	–	3	–	–	–	–	3
53.	Identyfikacja osób (krym.)	2	–	–	–	–	–	–	2
54.	Identyfikacja samochodów	–	–	6	2	–	1	1	10
55.	Informatyka	4	2	4	1	–	2	–	13
56.	Instalacje gazowe	5	2	2	–	–	–	–	9
57.	Instalacje i urządzenia elektryczne	5	1	13	3	–	5	1	28
58.	Instalacje przemysłowe	–	1	–	–	–	–	–	1
59.	Instrumenty muzyczne	–	–	5	–	–	–	–	5
60.	Instalacje i urządzenia sanitarne	15	10	10	3	2	3	–	43
61.	Inżynieria materiałowa	1	–	–	–	–	–	–	1
62.	Inżynieria środowiska	–	1	–	–	–	–	–	1
63.	Kaletnictwo	2	–	–	–	2	1	–	5
64.	Kamieniarstwo	2	–	–	–	–	–	–	2

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
65.	Kasy, szafy pancerne, sejfy	–	1	–	1	–	–	–	2
66.	Klimatyzacja i wentylacja	–	3	–	–	–	–	–	3
67.	Kolejnictwo	–	1	1	–	2	–	–	4
68.	Kominiarstwo	1	–	–	–	–	–	–	1
69.	Kompasy magnetyczne	–	1	–	–	–	–	–	1
70.	Komputery	1	–	–	–	1	1	–	3
71.	Konserwacja dzieł sztuki	–	–	–	–	–	1	–	1
72.	Korozeria morska	–	1	–	–	–	–	–	1
73.	Kostiumologia	1	–	–	–	–	–	–	1
74.	Kotły parowe	–	1	–	–	–	1	–	2
75.	Kryminalistyczne badania dokumentów (grafoskopia) i pisma (grafologia)	26	3+1	3	5	4	4	1	47
76.	Kryminalistyczne badania układu linii papilarnych (daktyloskopia) i inne	12	3	6	2	7	4	4	38
77.	Księgowość i finanse oraz rachunkowość	22	18	29+1	18	35	11	5	139
78.	Lakiernictwo	7	–	–	–	–	–	–	7
79.	Leasing	2	–	–	–	–	–	–	2
80.	Leśnictwo	3	6	5	1	4	–	1	20
81.	Lotnictwo cywilne	3	–	5	–	–	–	–	8
82.	Ładunki	–	2	–	–	–	–	–	2
83.	Łowiectwo, broń (myśliwska, inne)	8	2	–	3	2	3	–	18
84.	Maszyny i urządzenia	–	–	–	1	19	8	–	28
85.	Materiały wybuchowe	4	1	1	2	–	–	–	8
86.	Meble i wyroby z drewna	3	3	5	–	–	–	1	12
87.	Mechanika, maszyny, urządzenia	28	4	31	3	–	–	–	66
88.	Mechanizacja rolnictwa	–	1	–	–	–	–	4	5
89.	Melioracje wodne, hydrologia i geologia inżynierska	3	1	4	3	–	1+1	1	14
90.	Metaloznawstwo	4	–	1	–	–	–	–	5
91.	Mleczarstwo	–	–	–	–	–	–	1	1
92.	Numizmatyka	–	–	1	–	–	–	–	1
93.	Obuwnictwo	5	–	5	–	–	–	–	10
94.	Ochrona mienia	13	–	–	–	–	–	–	13
95.	Ochrona środowiska	4	–	9	2	7	1	–	23

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
96.	Oczyszczanie ścieków	1	–	–	–	–	–	–	1
97.	Ogrodnictwo, warzywnictwo	4	1	2	1	1	–	1	10
98.	Ogumienie sam.	–	–	3	–	–	–	–	3
99.	Ogrzewnictwo	–	2	–	–	–	–	–	2
100.	Optyka okularowa	2	–	–	–	–	–	–	2
101.	Organizacja, zarządzanie i ekonomika przedsiębiorstw	25	1	1	–	3	–	–	30
102.	Organomistrzostwo	1	–	–	–	–	–	–	1
103.	Paszoznawstwo	–	1	–	–	–	–	–	1
104.	Pedagogika	7	–	2	–	2	–	–	11
105.	Piece	–	1	2	–	1	–	–	5
106.	Płace	2	–	–	–	–	–	–	2
107.	Podatki	3	–	15	–	–	–	–	18
108.	Pożarnictwo i zabezpieczenie przeciwpożarowe	12	5	8	1+1+7	21	3	2	60
109.	Prasoznawstwo	–	–	1	–	–	–	–	1
110.	Pralnictwo	2	–	–	–	–	–	–	2
111.	Produkty naftowe	–	–	1	–	–	–	–	1
112.	Prawa autorskie (patenty)	–	8	1	–	–	1	–	10
113.	Projektowanie plastyczne, wzornictwo przemysłowe	1	–	–	–	–	–	–	1
114.	Prywatyzacja i restrukturyzacja przedsiębiorstw przemysłowych	2	–	–	–	–	–	–	2
115.	Przekształcenia własnościowe	2	–	–	–	1	–	–	3
116.	Przetwórstwo	–	3	3	–	–	–	–	6
117.	Przetwórstwo mięsne	4	–	4	–	–	–	–	8
118.	Przetwórstwo tworzyw sztucznych	1	–	–	–	–	–	–	1
119.	Radiestezja	1	–	1	–	–	–	–	2
120.	Radiotechnika	–	1	1	2	–	–	–	4
121.	Ratownictwo wodne	1	–	1	–	–	–	–	2
122.	Reklama	2	1	–	–	–	–	–	3
123.	Rolnictwo	18	9	28	9	12	11	4	91
124.	Rybnictwo	–	1	–	1	2	–	–	4
125.	Sadownictwo i kwiaciarstwo	1	–	–	–	–	–	–	1
126.	Spawalnictwo i konstrukcje spawalne	1	1	–	–	–	–	–	2
127.	Spółdzielczość mieszkaniowa	1	–	–	–	–	–	–	1

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
128.	Sprawy samochodowe	–	7	–	–	–	–	–	7
129.	Sprzęt zmechanizowany gospodarstwa domowego i gastronomicznego	2	1	–	1	–	–	1	5
130.	Stemplarstwo	1	–	–	–	–	–	–	1
131.	Stolarstwo	2	–	–	–	7	–	–	9
132.	Systemy sygnalizacji włamania, napadu	–	1	–	1	–	–	–	2
133.	Sztuka, malarstwo, rzeźba	8	–	–	11	1	–	–	20
134.	Środki farmaceutyczne	1	–	–	–	–	–	–	1
135.	Taksa komornicza	1	–	–	–	–	–	–	1
136.	Technika nagłośnienia	–	1	–	–	–	–	–	1
137.	Technika samochodowa i ruch drogowy	67	4+8	42	19	29	14	11	194
138.	Technologia drewna	–	3	–	3	–	–	1	7
139.	Technologia i produkcja wyrobów ze szkła i ceramiki	2	–	–	–	–	–	–	2
140.	Technologia rolno-spożywcza	2	2	1	–	2	–	1	8
141.	Telekomunikacja	1	–	–	–	2	–	–	3
142.	Telewizja	–	1	–	–	2	–	–	3
143.	Tereny zielone	1	–	–	–	–	–	–	1
144.	Towaroznawstwo	1	–	–	–	–	–	–	1
145.	Transport	–	4	–	1	–	–	–	5
146.	Traseologia	–	–	3	2+1	1	1	–	8
147.	Urządzenia okrętowe	–	1	–	–	–	–	–	1
148.	Wiertnictwo (studnie)	–	–	–	–	–	1	–	1
149.	Własność przemysłowa	–	4	3	–	–	–	–	7
150.	Wycena nieruchomości	68	28	84	10	32	10+4	11	247
151.	Wycena ruchomości	9	–	10+3	1	2	1	–	26
152.	Wynalazczość	3	7	–	–	5	4	–	19
153.	Wypadki drogowe	20	10	25	19	29	1	1	105
154.	Wypadki żeglugowe	1	–	–	–	–	–	–	1
155.	Wyposażenie wnętrz	–	2	–	–	–	–	–	2
156.	Wyroby przemysłu włókienniczego i odzieżowego	3	2	3+2	–	–	–	–	10
157.	Zegarmistrzostwo	2	–	–	–	–	–	–	2

L.p.	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w Sądzie Okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
158.	Zootechnika	–	1	4	6+2	3	–	–	16
159.	Żegluga	–	2	–	–	–	–	–	2
160.	Żywnienie zbiorowe	1	–	–	–	–	–	–	1
Liczba specjalności		104	82	65	40	45	31	24	
Liczba biegłych		681	291	529	197	334	134	67	2233

* niektórzy biegli z listy posiadają uprawnienia eksperckie z zakresu dwóch specjalności (np. wypadki drogowe i technika samochodowa ...)

W tabeli przedstawiono dane uzyskane z trzech „dużych” sądów okręgowych – Warszawa, Gdańsk i Poznań, dwóch „średnich” sądów okręgowych – Bydgoszcz i Olsztyn oraz dwóch „małych” sądów okręgowych – Toruń i Elbląg. Na listach biegłych wszystkich analizowanych sądów występuje 160 różnych specjalności (przy małych rozbieżnościach w określeniu specjalności na listach różnych sądów okręgowych ujednotaczono nazwę specjalności). Nie wszystkie specjalności reprezentowane są na wszystkich badanych listach. Prawdopodobnie jest, że na listach „dużych” sądów okręgowych występuje więcej specjalności i tak dla Sądu Okręgowego w Warszawie wskaźnik reprezentowanych na liście specjalności do ogólnej ich liczby (z wszystkich list) wynosi 65 %. Ten sam wskaźnik dla Sądu Okręgowego w Elblągu wynosi tylko 15 %. Prowincjonalne organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości mają mniejsze możliwości skorzystania z biegłych sądowych, bo oferta do nich skierowana jest znacznie uboższa. W sytuacjach braku biegłego sądowego określonej specjalności na liście macierzystego sądu okręgowego można skorzystać ze specjalisty z listy innego sądu, zasięgnąć opinii instytucji naukowej lub specjalistycznej albo powołać biegłego „*ad hoc*”.

Pewne wątpliwości budzić może określenie niektórych specjalności na listach sądów okręgowych. Specjalności często nie są określane jako gałęzie nauki, techniki, sztuki lub rzemiosła, albo inne umiejętności (zgodnie z § 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych) ale zastępowane przez wskazanie przedmiotu badania. Przykładowo wskazane jako specjalność: „*amunicja*” (poz. 1 w tabeli) i „*broń*” (poz. 18) są przedmiotem zainteresowania specjalisty z zakresu „bronioznawstwa” lub „balistyki sądowej”. Na listach czterech sądów okręgowych podano specjalność „*piece*”. Gałęzią techniki zajmującą się piecami jest „budowa i eksploatacja pieców” a wśród rzemiosł wyróżnia się „zduństwo”. Na liście biegłych jednego z sądów podano specjalność „*sprawy samochodowe*” mimo, że na tej samej liście znajdują się specjalności „technika samochodowa i ruch drogowy” oraz „wypadki drogowe”. Przyczyna tych nieścisłości tkwi w fakcie przyjmowania przez prezesów sądów okręgowych nazw specjalności deklarowanych przez kandydatów przy ubieganiu się o wpis na listę biegłych.

Na listach biegłych wszystkich Sądów Okręgowych (objętych badaniem) występują specjalności reprezentowane przez liczne grono specjalistów. Dotyczy to takich gałęzi, jak: budownictwo, geodezja i kartografia, kryminalistyczne badania dokumentów, księgowość i finanse itp. Ale pojawiają się specjalności „egzotyczne” np. „antyki”, „mikologia” lub „drobiarstwo” lub związane ściśle z gospodarką i specyfiką danego okręgu np. „kompasy magnetyczne” i „żegluga” (Gdańsk) albo „sadownictwo i kwiaciarstwo” (Warszawa). Przeobrażenia ekonomiczno-gospodarcze zaowocowały pojawieniem się nowych specjalności biegłych takich, jak: „bankowość”, „biura maklerskie i fundusze powiernicze”, „leasing” i „przekształcenia własnościowe”.

Usystematyzowany wykaz specjalności (siedemnaście) i podspecjalności (dziewiętnaście) kryminalistycznych zawarty jest w Decyzji nr 32 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie określenia rodzajów specjalności Katalog ten jest zamknięty, a jak pokazuje praktyka poprzedni wykaz został zmieniony po pięciu latach obowiązywania. Zmiany te polegają na wprowadzeniu nowych specjalności (np. badania

śladów zapachowych ludzi, badania sprzętu komputerowego) i podspecjalności (np. badania odsłuchowe audiodokumentów, GSR).

Tabela 2. **SPECJALNOŚCI BIEGŁYCH SĄDOWYCH** z zakresu **NAUK MEDYCZNYCH** występujące na listach biegłych sądowych Sądów Okręgowych w:

(uwaga: znakiem „+” zaznaczono specjalność występującą w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 1 lutego 1983 r. w sprawie specjalizacji lekarzy, lekarzy dentystów, magistrów farmacji oraz innych pracowników z wyższym wykształceniem zatrudnionych w służbie zdrowia i opiece społecznej. Kursywą i w nawiasie dopełnienie do nazwy lub nazwa specjalności występującej w Rozporządzeniu ...)

Lp	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w sądzie okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
1.	Alergologia (+)	1	–	–	2	2	1	–	6
2.	Anatomopatologia	–	–	–	–	–	–	2	2
3.	Andrologia	1	–	–	4	–	–	–	5
4.	Anestezjologia (<i>i intensywna terapia</i>)	1	–	–	–	–	–	–	1
5.	Biologia kryminalistyczna	3	–	–	2	–	–	–	5
6.	Chirurgia ogólna (+)	20	–	–	20+1+1	18	11	4	75
7.	Chirurgia ortopedyczna i urazowa (<i>ortopedia i traumatologia</i>)	16	11+5	–	7	13	11	–	63
8.	Chirurgia plastyczna (+)	2	–	–	–	–	–	–	2
9.	Choroby płuc (+)	4	–	–	3	5	4	1	17
10.	Choroby przewodu pokarmowego i wątroby	1	–	–	–	–	–	–	1
11.	Choroby wewnętrzne (+)	16	16	–	–	22	–	2	56
12.	Choroby zakaźne (+)	2	5	–	4	5	1	–	17
13.	Dermatologia (<i>i wenerologia</i>)	4	2	–	3	3	4	–	16
14.	Diabetologia (+)	1	1	–	2	1	–	–	5
15.	Encefalografia	–	1	–	–	–	–	–	1
16.	Endokrynologia (+)	–	2	–	2	3	1	1	9
17.	Epidemiologia (<i>Higiena i</i>)	1	–	–	–	–	–	–	1
18.	Foniatria (+)	1	–	–	–	–	–	–	1
19.	Ftyzjatria	–	2	–	3	–	2	–	7
20.	Gastroenterologia (+)	2	–	–	–	3	1	–	6
21.	Gastrologia	–	–	–	3	2	–	–	5
22.	Geriatrya (+)	–	–	–	–	1	–	–	1
23.	Hematologia (+)	2	–	–	2	2	–	–	6
24.	Interna	–	–	–	18	–	13	1	32
25.	Kardiologia (+)	7	2	–	6	5	4	–	24
26.	Laryngologia	5	1	–	2	3	1	–	12
27.	Medycyna morska i tropikalna (+)	–	1	–	–	–	–	–	1
28.	Medycyna ogólna (+)	–	–	–	–	1	–	–	1
29.	Medycyna pracy (przem.) (+)	3	1	–	1+1	2	–	–	10
30.	Medycyna sądowa (+)	2	1	–	1	1	1	–	6
31.	Medycyna społeczna (+)	–	–	–	2	–	–	–	2
32.	Mikologia (mykologia)	1	2	–	–	–	*	*	3
33.	Nefrologia (+)	–	–	–	2	1	–	–	3
34.	Neonatologia	–	1	–	–	–	–	–	1
35.	Neurochirurgia (+)	2	2	–	2	6	2	–	14
36.	Neurologia (+)	7	13	–	8	7	7	–	42

Lp	Specjalność	Liczba biegłych* danej specjalności w sądzie okręgowym w:							
		Warszawa	Gdańsk	Poznań	Olsztyn	Bydgoszcz	Toruń	Elbląg	Razem
37.	Okulistyka (+)	1	5	–	4	6	5	–	21
38.	Onkologia	2	2	–	3+1	1+3	2	–	14
39.	Organizacja ochrony zdrowia (+)	1	–	–	2	1	–	1	5
40.	Otolaryngologia (+)	–	3	–	–	3	5	–	11
41.	Pediatria (+)	3	5	–	3	–	1	–	12
42.	Pneumologia	1	–	–	4	–	–	–	5
43.	Patomorfologia (+)	1	2	–	–	–	–	3	6
44.	Położnictwo i ginekologia (+)	8	3+5+5	–	4	7	2	2	36
45.	Promocja zdrowia	1	–	–	–	–	–	–	1
46.	Psychiatria (+)	46	29	–	7	29	13	10	134
47.	Psychologia (kliniczna)	42	9	33	5	23	7+1	8	128
48.	Psychoterapia	1	–	–	–	–	–	–	1
49.	Reanimacja	1	–	–	–	–	–	–	1
50.	Rehabilitacja narządów ruchu (ogólna)	–	2	–	1	2	–	–	5
51.	Reumatologia (+)	3	7	–	5	7	3	–	25
52.	Seksuologia (+)	3	2	–	–	1	–	1	7
53.	Stomatologia (+)	5	–	–	–	1	–	–	6
54.	Tanatologia	–	1	–	–	–	–	–	1
55.	Toksykologia (+)	1	2	–	1	–	–	–	4
56.	Urologia (+)	3	2	–	1	4	1	–	11
57.	Uzależnienia od alkoholu i inne	8	–	–	3	–	–	–	11
58.	(Dermatologia i) wenerologia	2	2	–	3	–	1	1	16
59.	Weterynaria	3	1	4	1	5	1	–	–
60.	Analityka kliniczna (farmaceutyczna)	–	–	–	–	1	–	–	1
	Medycyna (Poznań)	–	–	75	–	–	–	–	75
	Liczba specjalności	44	33	b.d.	37	35	26	14	1004
	Liczba biegłych	241	156	112	150	200	106	39	

* (niektórzy biegli mają dwie specjalności).

Na listach biegłych sądowych z zakresy medycyny reprezentowane są specjalności nie występujące w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej. Są to najczęściej podspecjalności lekarskie np. **pneumologia** dla specjalności – **choroby płuc lub choroby układu pokarmowego i wątroby** dla specjalności – **choroby wewnętrzne**. Nieporozumieniem jest występowanie jako specjalności medycznej – biologii kryminalistycznej, która zajmuje się, poza badaniami dowodów rzeczowych pochodzenia ludzkiego, badaniem śladów pochodzenia zwierzęcego i roślinnego.

6. Biuro Ekspertyz Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego. W 1997 r. Zarząd Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego powołał Biuro Ekspertyz PTK. U podstaw powołania Biura tkwiła potrzeba wypełnienia kształtującej się od pewnego czasu luki związanej z przedłużającymi się terminami wykonania badań kryminalistycznych przez funkcjonujące do tej pory specjalistyczne zakłady i instytucje. Czas oczekiwania na opinie w niektórych specjalnościach kryminalistycznych wynosił pół roku, rok, a w wypadku ekspertyz fonoskopijnych dochodził do dwu lat. W krótkim czasie skompletowano zespół biegłych podstawowych specjalności kryminalistycznych. Są wśród nich nauczyciele akademicy (z zakładów i katedr kryminalistyki uniwersytetów), posiadający uprawnienia eksperckie wykładowcy ze szkół Policji, czynni i emerytowani biegli z laboratoriów kryminalistycznych Policji, UOP, Żandarmerii Wojskowej i in. oraz biegli z list sądów wojewódzkich. Szczególnie istotna jest możliwość wykorzystania znacznych umiejętności i bogatego doświadczenia emerytowanych specjalistów policyjnych. W swojej ofercie Biuro Ekspertyz PTK przedstawia

następujące dziedziny, w których wykonuje ekspertyzy:

- badania dokumentów (czternastu ekspertów),
- badania broni i balistyczne (trzech ekspertów),
- badania dermatoskopijne (siedmiu ekspertów)
- badania mechanoskopijne (czterech ekspertów),
- badania śladów rękawiczek (siedmiu ekspertów),
- badania wypadków komunikacyjnych (czterech ekspertów),
- badania biologiczne i antropologiczne (czterech ekspertów),
- badania osmologiczne,
- badania autentyczności numerów identyfikacyjnych pojazdów samochodowych (czterech ekspertów),
- badania urządzeń technicznego zabezpieczenia osób i mienia (jeden ekspert),
- badania z zakresu taktyki kryminalistycznej (jeden ekspert),
- badania chemiczne (czterech ekspertów),
- badania fonoskopijne (czterech ekspertów),
- badania elektrotechniczne i pożarowe (jeden ekspert),
- badania materiałów wybuchowych (jeden ekspert),
- identyfikacja dzieł sztuki (jeden ekspert),
- medycyna sądowa (jeden ekspert),
- fotografia kryminalistyczna (dwóch ekspertów),
- inne badania kryminalistyczne i z zakresu nauk pokrewnych kryminalistyce.

Biuro Ekspertyz PTK zatrudnia aktualnie kilkudziesięciu specjalistów (niektórzy posiadają uprawnienia w dwóch specjalnościach kryminalistycznych). Eksperci BE PTK zatrudniani są w formie umowy o dzieło. Koszt badań jest porównywalny z kosztami ekspertyz wykonywanych w laboratoriach kryminalistycznych Policji. W 1998 r. w BE PTK wykonano siedemset pięćdziesiąt ekspertyz. Największe zapotrzebowanie jest na ekspertyzy z zakresu badań pisma i dokumentów, wypadków drogowych i oznaczeń pojazdów samochodowych.

7. **W latach dziewięćdziesiątych** powstało wiele firm prywatnych (założonych często przez byłych policyjnych ekspertów kryminalistyki) oferujących m.in. wykonywanie ekspertyz kryminalistycznych dla policji, prokuratury i organów wymiaru sprawiedliwości. Firmy te zatrudniają ekspertów na zasadzie umowy o dzieło. Przykładowo przedstawiono oferty dwóch firm:

a. **Laboratorium Ekspertyz Kryminalistycznych PARTNER 15** z Ostrołęki.

Laboratorium wykonuje ekspertyzy z zakresu: daktyloskopii, śladów rękawiczek, traseologii, badania dokumentów, mechanoskopii, wypadków komunikacyjnych, fizykochemii i fotografii. Firma ta oferuje swoją pomoc w prowadzeniu oględzin i innych czynności procesowych oraz w zabezpieczaniu materiału dowodowego i porównawczego. Z Laboratorium współpracuje stale czterech ekspertów. W 1998 r. w firmie wykonano około dwustu ekspertyz, najwięcej z zakresu badań wypadków komunikacyjnych i badań fizykochemicznych (przede wszystkim badania alkoholi).

b. **Laboratorium Kryminalistyczne Przedsiębiorstwa Ochrony i Informacji „FABWEL”** z Torunia. Firma ma filie w Bydgoszczy, Grudziądzu i we Włocławku.

Firma „FABWEL” oferuje szeroki zakres usług kryminalistycznych: oględziny, ekspertyzy i konsultacje w dziedzinie: daktyloskopii, badania dokumentów, mechanoskopii, traseologii, wypadków komunikacyjnych, fizykochemii, elektroniki, badań broni, biologii, medycyny kryminalnej, badań instalacji i urządzeń zabezpieczenia osób i mienia. Współpracujący z firmą eksperci (kilkunastu) wykonali w 1998 r. około czterystu ekspertyz. Ponad 50 % ekspertyz dotyczyło badań pisma i dokumentów. Znaczącą liczbę stanowiły badania wypadków komunikacyjnych.

8. **Biegli „ad hoc”**. W wypadkach gdy określonej specjalności biegli nie są reprezentowani na liście biegłych sądu okręgowego oraz w instytucjach naukowych lub specjalistycznych organ procesowy może powołać daną osobę jako biegłego „ad hoc” w

konkretnej sprawie. Każda bowiem osoba posiadająca wiadomości specjalne w określonej gałęzi nauki, techniki, sztuki itp. jest obowiązana do pełnienia czynności biegłego na wezwanie organu procesowego. Biegły „*ad hoc*” składa przyrzeczenie przy wydawaniu opinii w każdej sprawie.

Wnioski

Obowiązek dążenia do prawdy z uwzględnieniem wszystkich okoliczności w sprawach karnych i cywilnych wymaga coraz szerszego udziału biegłych. Państwowe instytucje ekspertyzy sądowej (laboratoria kryminalistyczne Policji, Instytut Ekspertyz Sądowych im. prof. J. Sehna oraz inne) nie są w stanie sprostać wymaganiom organów procesowych w sprawach karnych ze względu na bardzo duże obciążenia biegłych, a także z braku specjalistów określonych dziedzin. W pewnych dziedzinach biegli prywatni mogą odciążać państwowe placówki ekspertyzy sądowej oraz wykonywać takie ekspertyzy, które nie mogą być wykonywane w placówkach państwowych z powodu braku biegłych odpowiedniej specjalności. Istnienie różnych kategorii prywatnych biegłych jest zjawiskiem pozytywnym, pozwalającym w znacznie szerszym zakresie wykorzystać wiadomości specjalne.

□ □ □

PIŚMIENICTWO I PRZEPISY:

1. **Grzegorzczak T.** Dowody w procesie karnym. Wyd. Praw. – Warszawa, 1998.
2. **Hanausek T.** Ekspertyza kryminalistyczna. Zeszyty Naukowe ASW. 1973. Nr 1.
3. **Kalinowski S.** Biegły i jego opinia. Wyd. CLK KGP. – Warszawa, 1994.
4. **Kegel Z.** Ekspertyza ze stanowiska procedury i kryminalistyki. – Wrocław, 1976.
5. **Kulicki M.** Kryminalistyka. Wybrane problemy teorii i praktyki śledczo-sądowej. – Toruń, 1994.
6. **Tomaszewski T.** Ekspertyza biegłego w ujęciu nowego kodeksu postępowania karnego. Postępy Kryminalistyki, zeszyt 2. 1998. S. 18.
7. **Widacki J.** (red.): Kryminalistyka. C. H. Beck. – Warszawa, 1999.
8. **Kodeks** postępowania karnego. Ustawa z 4 sierpnia 1997, Dz. U. Nr 89. Poz. 555.
9. **Decyzja** Nr 32/99 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie określenia rodzajów i zakresów specjalności i podspecjalności kryminalistycznych oraz sposobu uzyskiwania i weryfikowania uprawnień do samodzielnego opracowywania ekspertyz i wydawania opinii w laboratoriach kryminalistycznych i komórkach techniki kryminalistycznej jednostek Policji.
10. **Dekret** z dnia 25 października 1950 r. o należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym, Dz. U. 50.49.445.
11. **Rozporządzenie** Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym, Dz. U. 75.46.254.
12. **Rozporządzenie** Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych, Dz. U. 87.18.112.
13. **Rozporządzenie** Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 16 września 1998 r. w sprawie biegłych z listy Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Dz. U. 98.122.806.

□ □ □

Privatūs ekspertai Lenkijoje

W. Kędziński

Ščytнос aukštoji policijos mokykla, Lenkija

SANTRAUKA

Ekspertų specialių žinių panaudojimas tampa vis svarbesnis ir baudžiamajame, ir civiliniame procesuose. Nuolat didėja daiktinių įrodymų ir jų tyrimo reikšmė.

Ypač svarbus eksperto (žinovo) vaidmuo bylose, kuriose nusikaltėlis taiko naujausius mokslo ir technikos laimėjimus.

Lenkijoje ekspertu (žinovu) gali būti tik fizinis asmuo, kuris turi specialių žinių ir yra pakviestas procesinio organo ištirti reikšmingas bylos sprendimui aplinkybes.

Galima sakyti, kad Lenkijoje yra penkių rūšių ekspertai (žinovai):

- profesionalūs ekspertai, kurie dirba specialiose ekspertinėse įstaigose, pavyzdžiui, Policijos kriminalistinėje laboratorijoje (Centrinėje kriminalistinėje laboratorijoje ir vaivadijų kriminalistinėse laboratorijose), Krokuvos teismo ekspertizės institute (Teisingumo ministerijos įstaiga), Karinės žandarmerijos laboratorijoje, Pasienio policijos laboratorijoje ir kt.;*
- mokslinių įstaigų darbuotojai, atliekantys tyrimus pagal procesinių organų nutarimus;*
- žinovai, įrašyti į apygardų teismų sąrašus;*
- žinovai, įdarbinti privačiose specialiose firmose;*
- žinovai „ad hoc“.*

Tris paskutines rūšis galime priskirti privačių ekspertų kategorijai.

Straipsnyje nagrinėjami teisiniai ekspertų skyrimo klausimai, jų teisės ir pareigos, įrašymo į apygardos teismų ekspertų sąrašus procedūros ir sąlygos.

Be jokių trukdžių į tokius sąrašus įrašomi asmenys, turintys policininko eksperto teises. Policijos laboratorijose dirbantys ekspertai gali būti įrašyti į apygardos teismo ekspertų sąrašą tik gavę savo tiesioginių vadovų sutikimus.

Straipsnyje pateikiamos apygardų teismų ekspertų specialybės. Autoriaus duomenimis, teismuose yra užregistruoti 220 specialybių ekspertai (tarp jų – 60 medicinos specialybių).

1997 m. Lenkijos kriminalistų draugijos valdyba įkūrė Ekspertizų biurą, kuris atlieka keliolikos rūšių ekspertizes. Šios institucijos atliekamų ekspertizų lygis yra labai aukštas, nes ten dirba itin patyrę specialistai (turintys eksperto kvalifikaciją universitetų kriminalistikos katedrų dėstytojai ir policijos mokyklų pedagogai, buvę ir esantys policijos ekspertai ir kt.).

Paskutiniame amžiaus dešimtmetyje buvo kuriamos privačios ekspertinės firmos, kurias dažnai įsteigdavo buvę policijos ekspertai. Todėl dažniausiai šiose firmose ir yra atliekamos tradicinės kriminalistinės ekspertizės.

Paskutinę grupę sudaro ekspertai „ad hoc“, kurie kviečiami tais atvejais, kai nėra žinovų ekspertinėse įstaigose ir apygardos teismų sąrašuose.

Private Experts in Poland

W. Kędzierski

Szczytno Higher Police School, Poland

SUMMARY

The article presents the definition and division of court experts into professional and freelance ones (and the so-called „ad hoc” experts). It describes the penal – law problems concerning the appointment of an expert, the scope of his co-operation with law enforcement agency, his rights and duties. On the strength of June 8, 1987 Executive regulation of the Ministry of Justice on court experts and sworn translators, the problem of district – court experts is described in more detail. The article contains the specification of specialities of experts from a few lists of district – court experts and the number of experts being on the lists. The conclusions which can be drawn from the analysis of these lists are presented. Offers of a few private firms, preparing expert opinions for criminal proceedings, are shown as well. The literature and the rules regulating the problem of court experts are pointed out.

